

c) příslovečné určení

S pomocí komiksovém příběhu, který si přečteme, si vysvětlíme, že příslovečné určení blíže určuje různé okolnosti dějů.

Zdůrazníme, že rozlišujeme příslovečná určení podle okolností dějů, které blíže určují místo, čas, způsob. Pracujeme s gramatickou tabulkou na s. 74.

- 1 tady – Pum, dobře – Puz, v sobotu – Puč, ráno – Puč, do muzea – Pum, brzy – Puč, odpoledne – Puč, tak – Puz, večer – Puč, do kina – Pum, dobře – Puz, v kolik – Puč, v sedm – Puč, před kinem – Pum, v muzeu – Pum

- 2 **Možné řešení:** sportoval – na stadiónu, včera, aktivně;

jedla – v kuchyni, v poledne, hltavě;

šel – domů, večer, rychle;

vrátil se – z lázní, loni, rád;

pracovala – na zahradě, dnes, obětavě;

zastavila se – u kamarádky, před chvílí, pravidelně;

odletěl – z hnízda, na podzim, s radostí;

dívala se – z okna, v pondělí, se zaujetím;

psal – domů, před týdnem, nečitelně.

učebnice s. 76

- 3 **Možné řešení:** Celý den hustě pršelo. Loni se urodilo hodně jablek. Od trati se ozývalo houkání vlaku. Odpadky neodhazujte na trávník. Včera se vrátili z výletu. Oheň se rychle šířil. Zpívá jako skřivánek. Městem protéká řeka. Venku foukal studený vítr. Zítra pojedeme s maminkou do Prahy. Obraz visel v galerii. Do práce jezdí autobusem. Karel se rychle otočil. Přestěhovali jsme se do Kolína.

Důsledně vyžadujeme, aby při určování větných členů si žáci nejprve vyzkoušeli otázky na příslovečné určení a teprve potom pádové otázky.

Na grafickém znázornění vět ukážeme holé, rozvité a několikanásobné příslovečné určení.

- 4 **Možné řešení:** Sousedka včera myla v domě schody. Klára hrála velmi dobře vybíjenou. Naše třída šla do nově otevřené galerie na výstavu. Tatínek odpoledne složil do kůlny a do sklepa uhlí. Kůň rychle běžel po závodní dráze. Obloha se najednou zatáhla. Loď připlula ze zámořských kolonií. Kamil minulý týden natřel bíle plot. Orel létá velmi vysoko. Anna po nemoci zůstala doma.

- 5 Podél řeky (Pum) vedla cyklistická stezka. Autobus se zvolna (Puz) blížil k vlakovému přejezdu (Pum). Za chvíli (Puč) bude poledne. Silný vítr vyvrátil v zámecké zahradě (Pum) dva stromy. Při zkoušení (Puč) mluvte zřetelně a nahlas (Puz). První týden (Puč) v březnu byly jarní prázdniny. Utíkal jako o závod (Puz). Na Vánoce a na Velikonoce (Puč) pojedeme k příbuzným (Pum) do Náchoda.

- 6 Obecní (Pks) pastýř (Po) Jakub (Pks) a jeho (Pk) dcera (Po) bydleli (Př) v malé (Pks) chaloupce (Pum). Chalupa (Po) stála (Př) osaměle (Puz) na konci (Pum) vesnice (Pkn). Jakubova (Pks) dcera (Po) Bára (Pks) se odmalička (Puč) starala (Př) o zeleninovou (Pks) zahrádku (Pt). Před chaloupkou (Pum) jim (Pt) v létě (Puč) kvetly (Př) růže (Po). Bára (Po) často (Puč) pomáhala (Př) svému (Pks) otci (Pt) pást (Pt) krávy (Pt). Vždy (Puč) je (Pt) doprovázel (Př) jejich (Pks) pes (Po) Lišaj (Pks). O Báře (Pt) lidé (Po) ze vsi (Pkn) říkali (Př), že je divá (Př). Ona (Po) ale byla statečná (Př) a pomlouvám (Pt) se vysmívala (Př).

K určování rozvíjejících větných členů můžete využít textů z čítanky.

Povídka Boženy Němcové *Divá Bára*.

Další díla B. Němcové – např. *Národní báchorky a pověsti, Babička, Karla, Pohorská vesnice, V zámku a podzámčí, Chudí lidé, Dobrý člověk, Chyže pod horami, Slovenské pohádky a pověsti*.

- 7 U (7) nás (3) škola (1) nebyla (5) a (8) děti (1) musely (5) chodit (5) na (7) **učení** (Pu účelu, 1) do (7) města (1) **vzdáleného** (Pks, 2) hodinu (1) cesty (1). **Ráno** (Puč, 6) (ony) šly (5), večer (6) (ony) přišly (5). **Mně** (Pt, 3) by (5) se to (3) chození (1) také (6) líbilo (5). Děti (1) vypravovaly (5), jak (8) po (7) **cestě** (Pum, 1) (ony) skotačí (5). Rodiče (1) ale (8) měli (5) z (7) toho (3) jiný (2) **rozum** (Pt, 1). Pravili (5) (oni) , že (8) kdy (8) bych (5) (já) zůstala (5) celý (2) den (1) sama (3), (já) zvlčela (5) bych (5). Proto (8) se uradili (5) (oni) se (7) strýcem (1), že (8) mne (3) (oni) dají (5) do (7) **Chvalína** (Pum, 1).

Z knihy *Povídky* Boženy Němcové, upraveno, kráceno

- 8 1. Přívlastek: c) Může rozvíjet podmět nebo předmět.

P

Využít formulaci odpovědi a připomenout algoritmus určování druhu rozvíjejícího větného členu: druh větného členu určujeme podle slovního druhu řídicího slova. Viz tabulka.

- 8 2. Předmět: b) Rozvíjí přísudek.

Vypravování

Dějová posloupnost při vypravování

Vycházíme z rohu, co se v nižších ročnících už žáci o vypravování učili, a doplníme novými poznatky z tabulky.

1 Jako příklad si přečteme žákovskou práci.

Retrospektiva – seznamuje nás nejprve s výsledkem děje, potom s jeho příčinami, takže děj vypravování se odehrává pozpátku. Víme, jak příběh skončil, ale nevíme, co všechno se odehrálo. Tento postup se uplatňuje při vzpomínkách na minulost.

Reprodukce obrazu – napodobení – kopie (a rozmnožení) originálu nebo předlohy (obrazu apod.) tiskem nebo jinou technikou, technický postup k tomu sloužící; otisk, tisk takto vzniklý.

učebnice s. 131

1 b) Michal vypravuje o tom, jak mu ukradli před cukrárnou nové kolo.

c) Probíhaly v časové posloupnosti

- jeli na kolech na zmrzlinu
- dojeli k cukrárně a šli dovnitř
- Michal hlídal kola
- cizím klukem byl poslán dovnitř
- sestra ho poslala ven
- kolo zmizelo
- jeli na policii, kde je vyslechli
- vydali se hledat kolo, ale marně

d) Vynechal nepodstatné věci, které se netýkaly hlavní dějové linie (tzn. ukradení kola). Nevíme například, jak se jmenoval jeho kamarád a jeho sestra. Nevíme, odkud jeli, zda byli někde na prázdninách. Nevíme nic o klukovi, který ho poslal dovnitř. Nevíme, jak to pak dopadlo doma.

e) Povídá: „Máš jít dovnitř, něco ti chtějí.“ „Co tu děláš, běž hlídat kola!“ okřikla mě sestra.

f) Dějová slovesa: jsme se rozhodli – min. čas; pojedeme – bud. čas; jeli jsme – min. čas; jsme zastavili – min. čas; zůstal (jsem) – min. čas; vyšel – min. čas; povídá – přít. čas; máš – přít. čas; chtějí – přít. čas; vešel jsem – min. čas; děláš – přít. čas; běž (u imperativu čas neurčujeme); okřikla – min. čas; otočím se – bud. čas; jdu – přít. čas; nevidím – přít. čas; jeli jsme – min. čas; vyslechli – min. čas; naložili – min. čas; jezdili – min. čas; nenašlo se – min. čas

Celý příběh je vyprávěn v minulém čase. Pouze v přímé řeči a ve chvíli vyvrcholení děje autor pro zvýšení dějového napětí použil času přítomného.

2 a) 1. Loni jsem dostala k Vánocům lyže.

2. Měla jsem velikou radost a druhý den jsem se začala chystat na hory.

3. Tatínek s námi jel na týden do Krkonoš.

4. Ubytovali jsme se a hned vyrazili na stráň.

5. Můj bratr Pavel už uměl lyžovat, ale já se teprve začala učit.

6. Sotva mi tatínek poprvé připevnil lyže na boty, začaly se mi rozjíždět nohy.

7. Chtěla jsem se zachránit a honem jsem se chytila tatínka kolem krku.

8. Oba dva jsme ztratili rovnováhu a svalili se do sněhu.

9. Pak následovala během týdne celá řada dalších pádů.

10. Když jsme v neděli odjízďeli domů, měla jsem skvělý pocit, že už umím celkem dobře lyžovat.

b) Moje první lyže. Moje první lyžování. Lyžování v Krkonoších. Krkonoše. Já a lyže.

c) „Hurá, hned ráno začnu balit!“ „Hurá, pojedeme do Krkonoš!“ „Pomoc, padám!“

d) sjíždět, závodit, chytit se, ujíždět, upadnout, pustit se, svištět, foukat, ztratit se, vyšlapat, vyjet, sjet, vrazit, zachytit se, nastydnout, zábst, namrzat, zmizet, najít, padat

e) Úkol lze využít jako mluvní cvičení nebo zadat jako samostatnou, případně domácí práci.